

The article presents on the example of Poland Republic implementation European requirements for development of criteria of formation of specialists professional training; describes the set of criteria (operational, economic, informational, technical, maintenance) that systematically reflect quantitative and qualitative measurement of the effectiveness of professional training; describes the methods of comparative research which are appropriate to use in the study of effectiveness of professional education in different countries.

Key words: educational system, professional education, professional training, European educational standards.

УДК 378:159.923

Чернуха Н.М.,

завідувач кафедри теорії та історії педагогіки

Гуманітарного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка,

доктор педагогічних наук, професор, академік УААН

ПРІОРИТЕТИ УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

У статті запропоновані пріоритетні напрямки успішної соціалізації сучасної особистості з позиції акмеологічного підходу. Виділено роль гуманітарної освіти та інтеграційних процесів у сучасному освітньому просторі.

Ключові слова: акмеологія, галузі акмеології, гуманітарна освіта, інтеграційна взаємодія, доміанти успіху, індивідуальна траєкторія успіху.

Одним з прогресивних і перспективних для сучасної освіти є акмеологічний підхід. Акмеологія як науковий напрямок сьогодні активно розвивається, суттєво змінює акценти у сфері професійної підготовки фахівців, впливає на ефективність управління в закладах освіти. При акмеологічному підході домінантою є розвиток особистісних якостей, творчих здібностей, що, звісно, сприяє успішній реалізації індивідуальної траєкторії розвитку кожної особистості.

Поділяємо думку А. Деркача про те, що «суть акмеологічного підходу полягає у здійсненні комплексного дослідження віднов-

лення цілісності суб'єкта, що проходить ступінь зрілості, коли його індивідні, особистісні та суб'єкт-діяльнісні характеристики вивчаються в єдності, в усіх взаємозв'язках і опосередкуваннях для того, щоби сприяти досягненню його вищих рівнів, на які може піднятися кожен» [6].

В умовах сьогодення до загальної акмеології активно і стрімко долучаються такі галузі акмеології, як управлінська, педагогічна, військова, спортивна тощо. І якщо загальноприйнятою є позиція, що акмеологія — це, зокрема, наука про якість людини, якість її життя, то акмеологія освіти сьогодні повинна досліджувати і створювати умови для досягнення високої якості сучасних освітніх систем і ефективного розвитку та досконалості дій основних суб'єктів освітнього процесу: вчителя і учня, викладача і студента. І, звісно, особливо актуальним є акмеологічний підхід для сучасного стану освітніх послуг, у зв'язку із загостренням проблеми якості сучасної освіти як у загальноосвітньому навчальному закладі, так і у вищому навчальному закладі.

Зауважимо, оскільки акмеологія є надзвичайно значущою для підвищення якості освіти у сучасному освітньому просторі, суттєву роль в означеному відіграє гуманітарна освіта. Без сумніву, сучасна гуманітарна освіта об'єднує людей, інтегрує їх, вона є толерантною за своїм потенціалом, долає спеціалізацію, яка нерідко роз'єднує всіх. До цінностей гуманітарної освіти цілком закономірно ми можемо віднести толерантність як здібність людини розуміти та цінувати культури різних народів та епох, вміло користуватися словом для розуміння, взаємодії та співробітництва.

Багаторічна освітня практика доводить, що гуманітарна освіта, в основі якої лежить повага до слова, розвиває в людині орієнтир на пізнання, створює умови для формування толерантності, як інтеграційної якості успішної особистості. Аналізуючи освітню практику за останні 10–20 років, дозволимо собі стверджувати, що головною в сучасній гуманітарній освіті є цінність, яка базується на інтеграції у людських відношеннях, як безперервний зв'язок поколінь, як збереження класичних культурних сенсів та створення нових, сучасних.

В історико-педагогічному контексті вищої педагогічної освіти XXI ст. діяльність педагогів, вчених та їх орієнтація на діалоговий стиль викладання, на інтеграцію в освіті розглядається

як педагогічний факт та об'єкт сучасного науково-теоретичного осмислення. Духовний досвід, основні моральні аспекти навчання та виховання найбільш ефективно передаються не в словах, не в поняттях, не в повчаннях, а насамперед у в способі поведінки, в практиці, в діях, котрі дають змогу займати активну позицію в будь-якому соціумі.

Варто зазначити, в сучасній освітній практиці інтеграційна взаємодія, діалогова позиція педагога, вихователя, наставника, їх активна діяльність саме в інтеграційній площині, стає необхідною умовою успішного професійного становлення майбутнього фахівця та забезпечення впродовж всього життя успішної як професійної, так і життєво особистісної мобільності.

Аналіз досліджень видатних учених дає можливість виділити доміанти вивчення проблеми інтеграції та діалогу в освіті і визначити їх як способи забезпечення успішної самореалізації особистості.

Домінанта перша — підвищення інтересу суспільства, науки до людини привело до актуалізації інтересу до діалогу, тому що підвищення інтересу до людини як суб'єкта пізнання і діяльності викликає стремління до усвідомленого пізнання діалогу, володіння пояснювальною і передбаченою силою.

Домінанта друга — інтеграційні процеси в освіті значно розширили термінологічний смисл поняття «діалог», який дав назву діалоговому стилю навчання і увійшов у тексти педагогічних досліджень. У контексті філософії діалог — це специфічний спосіб реалізації сутності людини, всезагальне визначення гуманітарного спрямування, неподільного його початку; унікальний всеосяжний спосіб існування культури і людини в культурі, ситуація пошуку і смислу цінностей. Важливо відзначити, що саме в атмосфері діалогу відбувається становлення людини, творення цінностей її духовного життя. Отже, в проблематиці освіти діалог розглядається як ціль, результат і зміст освіти, спосіб пізнання дійсності і дидактико-комунікативне середовище, що забезпечує рефлексію і самореалізацію людини.

Домінанта третя — потреба професійної, загальноосвітньої школи, гімназій та ліцеїв, інших сучасних форм навчання у діалогових формах навчання, діалоговому стилі викладання. Запровадження сучасних педагогічних технологій формує потребу в педагогіці, яка

володіє діалогом як необхідним, переконливим та перспективним методом.

Домінанта четверта — інтеграційний підхід до вивчення діалогу зробив його «ключем», способом становлення толерантності як поваги і прийняття культур різних народів. Діалог відкриває пізнання життя «як участь в діалозі» зі світом, людьми, самим собою.

П'ята домінанта пов'язана з розумінням складного впливу на внутрішній світ людини, тому що духовні цінності не можна передати шляхом пояснення, завчання, наказу, строгого контролю, зовнішнього цілепокладання. Вони формуються в житті усвідомленням життєтворчості, певним вчинком, діючим співпереживанням, відповідальним ставленням до свого покликання.

Зазначимо, що картина сучасного світу представлена сьогодні як інтеграційна цілісність, багатомірна, динамічна, метафорична за способом відображення відношень між людиною та світом. Життєва практика постійно переконує в тому, що відношення людини до світу включає в себе не тільки раціонально-логічну, але й емоційно-ціннісну складову.

На наше переконання, одним із найбільш продуктивних шляхів осмислення просторово-часових та сутнісних вимірів життя є інтеграційні процеси в освіті, звернені передусім до духовних можливостей людини, її морально-етичного та художньо-естетичного розвитку, що є суттєвим і значущим підґрунтям для успішної самореалізації сучасної особистості. Саме інтеграційні процеси в освіті створюють найбільш сприятливі умови для успішної життєвої і професійної самореалізації кожної особистості в сучасному, суперечливому, сповненому трансформаційних змін соціумі.

Зазначимо, що поняття інтеграції не є новим. Прогресивні педагоги Я. Коменський, К. Ушинський, О. Герцен, П. Каптерев, В. Сухомлинський та ін. протягом багатьох років підкреслювали важливість зв'язків між навчальними предметами для відображення цілісної картини світу та створення умов для правильного світосприйняття, а також необхідність узагальненого пізнання й цілісності пізнавального процесу, що, без сумніву, має пряме відношення до індивідуальної траєкторії розвитку особистості у будь-якому соціумі.

Останнім часом плідно над проблемою інтеграції в освіті працюють сучасні науковці І. Бех, М. Васильєв, Н. Васильєва, Т. Власенко, В. Доманський, В. Загвязинський, М. Іванчук, В. Івченко, А. Карпов, Т. Лагунова, О. Руднянська, І. Свистунов та інші.

Суть інтеграції полягає у відновленні, заповненні і створенні цілісності, що у сукупності має свою структуру і певні функції. Дуже часто інтеграція протистоїть стихійним проявам сил суспільства. Також інтеграція розглядається як процес, результатом якого є досягнення єдності і цілісності, погодженості у середині системи, заснованої на взаємозалежності окремих спеціалізованих елементів.

Поділяючи думку багатьох науковців, які займаються питанням інтеграції, взаємодії у галузі освіти, відзначимо, що на сучасному етапі модернізації освіти в Україні саме інтеграційні процеси є і повинні стати одним з найбільш оптимальних та ефективних шляхів реалізації задач, поставлених перед усіма, хто займається проблемами освіти та забезпеченням успішної індивідуальної траєкторії розвитку особистості як в умовах сьогодення, так і на перспективу.

Усвідомлюючи, що життя — це безперервна причетність людини до навколишнього світу, варто зазначити, що його не можна уявити поза ним. Його здійснення можливе лише завдяки такій причетності як множині певних зв'язків. Саме тому часто говорять про життєву гармонію, інтеграцію, які визначають різнобічний розвиток суб'єкта завдяки переживанню й пізнанню ним світу та орієнтації стосовно поведінки й діяльності в ньому, тобто забезпечення успіху в житті кожної особистості [2, 16].

Звернення до теоретичних та практичних напрацювань дає підстави стверджувати, що саме гуманітарна освіта, діалогова форма навчання, інтеграційні процеси у сучасному освітньому просторі, звернені до духовних можливостей людини, її професійної та життєвої самореалізації, є одним із найпродуктивніших шляхів досягнення просторово-часових і сутнісних вимірів життя, основою формування успішної толерантної особистості, достатньо високого рівня її соціальної активності та успіху в житті.

Таким чином, акмеологічний підхід у сучасному освітньому середовищі орієнтує насамперед на створення в освітній установі умов для успішності всіх суб'єктів освітнього процесу.

Джерела

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин. — М., 1979.
2. Бех І.Д. Життя особистості у духовному діапазоні / І.Д. Бех // Рідна школа. — 2009. — Листопад. — К. : Фелікс. — С. 7—17.
3. Буш Г. Диалогика и творчество / Г. Буш. — Рига, 1985.
4. Галицких Е.О. От сердца к сердцу: Мастерские ценностных ориентаций / Е.О. Галицких. — СПб., 2002. — С. 19—29.
5. Гершунский Б.С. Философия образования в XXI веке / Б.С. Гершунский. — М., 1997.
6. Деркач А. Самореализация — основание акмеологического развития / А. Деркач, Э.В. Сайко. — М. : Москов. психол.-социал. ун-т, РАО, 2010.
7. Кільова Г.О. Використання новітніх технологій у системі навчання та виховання студентської молоді / Г.О. Кільова // Освіта Донбасу. — 2011. — № 6 (149). — С. 43—49.
8. Грінченко Б. — Драгоманов М. Діалоги про українську національну справу / Б. Грінченко, М. Драгоманов. — К., 1994.
9. Мамардашвили М. Этика мышления / М. Мамардашвили. — М., 2000.
10. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / за ред. д-ра пед. наук, проф. З.Н. Курленд. — К. : Знання, 2007.
11. Ухтомский А.А. Доминанта души / А.А. Ухтомский. — Рыбинск, 2000.
12. Учитель и ученик: Возможность диалога и понимания. Т. 2 / Под общ. ред. Л.И. Семиной. — М., 2002.
13. Фромм Э. Гуманистичний психоаналіз / Э. Фромм. — СПб. : Питер, 2002. — 544 с.

В статье предложены приоритетные направления успешной социализации современной личности с позиции акмеологического подхода. Выделена роль гуманитарного образования и интеграционных процессов в современном образовательном пространстве.

Ключевые слова: акмеология, отрасли акмеологии, гуманитарное образование, интеграционное взаимодействие, доминанты успеха, индивидуальная траектория успеха.

The article proposes priority directions of successful socialization of modern personality from the position of acmeological approach. It highlights the role of humanitarian education and integrative processes in modern educational environment.

Key words: acmeology, branches of acmeology, humanitarian education, integrative interaction, dominants of success, personal success trajectory.